

SGHVK

Ledenblad van de regio NOORD
waarin opgenomen HUGRONIEK

Groningen
Fryslân
Assen en omstreken

NOORD
HUMANISTISCH
VERBOND

Port Betaald

JUNI
2017

De SCHAKEL, waarin opgenomen Hugroniek, is het ledenblad van de afdelingen Fryslân, Groningen en Assen e.o. van het Humanistisch Verbond.

De Schakel verschijnt 4 x per jaar.
In 2017 en 2018 op:

11 september 2017 **deadline 19-8-17**
11 december 2017 **deadline 18-11-17**
7 maart 2018 **deadline 17-2-2018**
6 juni 2018 **deadline 19-5-18**

REDACTIEADRES SCHAKEL

Baukje Scheppink
Vijzelstraat 8, 8911 EW Leeuwarden
baukje.scheppink@gmail.com
0511-477083

WEBMASTERS

Groningen Donald Elsas
delsas@xs4all.nl

Assen e.o. Doaitse Swierstra
doaitse@swierstra.net

Fryslân Baukje Scheppink
baukje.scheppink@gmail.com

Meer adressen en contactpersonen achter in de Schakel.

POSTADRESSEN EN SECRETARIATEN

Adreswijzigingen naar:

Landelijke ledenadministratie

Humanistisch Verbond, Postbus 75490,
1070 AL Amsterdam 020-5219000

Groningen

Humanistisch Centrum
W.A. Scholtenstraat 2, 9712 KW Groningen
Ieke Verveld, secretaris
secre.hvgron@gmail.com
Donaties: Penningmeester HV afd. Groningen
NL 69 TRIO 0391 04 29 47
Stichting Huisvesting HV Groningen
NL10 INGB 0004 1988 73

Fryslân

Postbus 2502, 8901 AA Leeuwarden
058 2666608
hvfryslan@gmail.com
Marjoleine Beers, secretaris en ledenadm.
Facebook: Humanistisch Verbond Fryslân

Assen e.o.

Het Humanistisch Verbond afdeling Assen en Omstreken is actief in Assen, Hoogeveen, Meppel, Steenwijk en de omliggende gebieden. Sommige activiteiten worden samen met de afdeling Groningen georganiseerd. Aankondigingen daarvan zijn te vinden op zowel de website van Groningen als die van Assen.

Pottenbakkerstraat 49, 9403 VX Assen
secre.hvassen@gmail.com
Fieneke Stronkhorst, secretaris

ADRESSEN

AGENDA NOORD

datum	afdeling	activiteit	titel	pagina
elke 2e dinsdag van de maand	Assen e.o.	Humanistisch café	Onderwerp wordt tijdens de ochtend bepaald	24/27
dinsdag 13 juni 2017	Assen e.o.	Hum. Café		23/27
zaterdag 17 juni 2017	Assen e.o.	Seizoen afsluiting	Vrolijk en ontspannen met elkaar het seizoen	26
zondag 25 juni 2017	Groningen	Wandeling		35
dinsdag 11 juli 2017	Assen e.o.	Hum. café		23/27
dinsdag 8 augustus 2017	Assen e.o.	Hum. Café		23/27
zondag 27 augustus 2017	Assen e.o.	Wandeling Appelscha	begin augustus meer informatie	23/27
zondag 27 augustus 2017	Groningen	Reünie	HV Groningen	44
woensdagen 30 augustus, 6, 13, 27 september	Fryslân	Cursus	Moderne levenskunst	7
zondag 3 september 2017	Groningen	Wandeling		35
dinsdag 12 september 2017	Assen e.o.	Hum. Café		23/27
dinsdag 12 september 2017	Fryslân	Filosofiecafé	Bert Keizer - Liefde voor wijsheid en de behoefte je niet te vergissen	22
zondag 17 september, 14.30 uur	Groningen	Culturele middag	Leven met verlies -poëzie en liederen over liefde, verlies en rouw.	41
woensdag 20 september 2017	Assen e.o.	Eten met gespreksstof		23/27
donderdag 21 september 2017	Fryslân	Bijeenkomst	Commissie SW Fryslân in Bolsward	8
zondag 24 september 2017	Assen e.o.	Lezing over Humanistische Kunst	Joep Schrijvers onderneemt met ons een verkenningstocht	26/28
woensdagen 27 september, 4, 11, 18 oktober	Fryslân	Cursus	Introductie Humanisme	7
zondag 8 oktober 2017	Fryslân	Lezing	Filosofie v.e. breed publiek	12
vr-za 3-4 november 2017	Assen e.o.	Humanistisch weekend	Verbondenheid!	26
zondag 12 november 2017	Fryslân	Lezing	Filosofie v.e. breed publiek	12
zondag 10 december 2017	Fryslân	Lezing	Filosofie v.e. breed publiek	13
zondag 14 januari 2018	Fryslân	Lezing	Filosofie v.e. breed publiek	13
zondag 11 februari 2018	Fryslân	Lezing	Filosofie v.e. breed publiek	13
zondag 11 maart 2018	Fryslân	Lezing	Filosofie v.e. breed publiek	13
zondag 8 april 2018	Fryslân	Lezing	Filosofie v.e. breed publiek	13

Anneke Aangeenbrug
NOORDKUNST

Je verbindt je met een oermaterie en daar ga je iets van maken. Dat is in het leven ook: je pakt het op, geeft processen een kans en benut de mogelijkheden.

De eenheid met het oerelement klei evolueert in mijn handen totdat een verbondenheid tussen mens, natuur en vrijheid materialiseert in vorm en kleur.

Daarnaast is de omgang met klei en porcelein niet zozeer “zingeving” maar vooral “zin hebben.

Van tijd tot tijd bieden we in de Schakel podium aan de Noordelijke kunstenaars in onze gelederen. Deze keer Anneke Aangeenbrug

Stel je open en laat de dingen gebeuren.

Anneke Aangeenbrug

Bosstraat 7, 9401 PP, Assen .

www.eigenzinnigkeramiek.nl

CURSUSSEN IN HET NAJAAR

Leeuwarden

In het najaar starten we weer met cursussen
Humanisme op de woensdagavonden.

MODERNE LEVENSKUNST

op de woensdagen 30 augustus en 6, 13, 27 september 19.30- 21.30 uur

Adres: Tresoar Boterhoek 1 Leeuwarden

Wat maakt een leven mooi en waardevol? Waarom maak ik de keuzes die ik maak? Kies ik wel daadwerkelijk voor dat wat ik van belang vind? Houden deze vragen u bezig en bent u op zoek naar een antwoord? U bent niet de enige of de eerste. Tijdens de cursus Moderne levenskunst staat u stil bij het belang van zelfkennis, het invullen van uw vrijheid en de betekenis van vriendschap voor uw leven. Door u te verdiepen in filosofie, te praten en te oefenen leert u scherper te denken over uw eigen leven en wat u belangrijk vindt. Want daar gaat het om in deze cursus, uw vragen over hoe te leven. U maakt kennis met vele denkers die u voorgingen in het onderzoek naar het goede leven. Filosofen als Montaigne, Levinas, Foucault en Nussbaum. Filosofie van de levenskunst blijft niet beperkt tot de studeerkamer maar draait juist om het leven hier en nu. Dat betekent dat er ruimte is voor teksten én voor praktische wijsheid. Levenskunst betekent oefenen. Daarom oefent u met medecursisten onder leiding van **een ervaren docent**.

INTRODUCTIE HUMANISME

op de woensdagen 27 september en 4, 11, en 18 oktober 19.30-21.30 uur

Adres: Tresoar Boterhoek 1 Leeuwarden

Wat vind ik waardevol? En hoe kom ik daarachter? In de Introductiecursus humanisme maakt u in vier interactieve avonden kennis met de rijkdom van het humanisme. De humanistische traditie komt tot leven door inleidingen, presentaties, filmpjes en teksten. Hoe sta ik in de wereld? Hoe maak ik mijn keuzes? Hoe ziet mijn ideale leven eruit? Als deze vragen u bezighouden, stap dan in de rijke humanistische traditie. Deze vragen houden de mens immers al eeuwen lang bezig. Van Socrates tot Foucault allemaal hebben zij naar antwoorden gezocht. Door hiervan kennis te nemen en er met elkaar over te praten, vindt u uw eigen antwoorden

Meldt je svp aan bij anjawouters72@gmail.com

Súdwest-Fryslân

Sneek

Tien tot twintig leden van de afdeling Sneek Súdwest Fryslân komen in de winter periode regelmatig bij elkaar en bespreken/ discussiëren, na het uitwisselen van *wel en wee*, naar aanleiding van een presentatie van een van de eigen leden een onderwerp dat we van te voren tijdens de september bijeenkomst met elkaar hebben uitgekozen.. Zo zijn in de afgelopen periode de onderwerpen *Eenzaamheid*, *Vluchtelingenwerk in de eigen regio* en *Leiderschap en tijden van democratie* aan bod gekomen. Tijdens de laatste goed bezochte bijeenkomst op 23 maart werd afgesproken om voorlopig, ondanks het stijgen van de gemiddelde leeftijd van de aanwezige leden op de zelfde wijze door te gaan. Vele jaren kwamen we bijeen in de Daaldersplaats tegenover het station, maar na het faillissement van dit hotel zijn we naar de bovenzaal van de nabijgelegen Koperen Kees verhuisd. Voor enkele leden waren de trappen om boven te komen echter een grote hindernis. Besloten werd naar een andere locatie te zoeken. Dit is de Groene Weide Sneekerstraat 2 in Bolsward. Deze locatie heeft als voordeel dat de leden uit Bolsward en omstreken nu dicht bij huis kunnen blijven. De Sneekers zullen het verlies van hun privilege in lijdzaamheid accepteren. De eerst volgende bijeenkomst staat genoteerd op donderdag 21 september Dan zullen we de onderwerpen voor de komende winter afspreken.

**Bijeenkomst afdeling Sneek Súd West
Frylân op 21 september 2017 in de
Groene Weide Sneekerstraat 2 Bolsward
aanvang 19.30 uur**

GAVE DINGEN DOEN

terugblik

Algeme Ledenvergadering Fryslân

De afdeling Fryslân wil graag leden uit de hele provincie stimuleren om in hun eigen omgeving activiteiten te organiseren onder de vlag van het Humanistisch Verbond. Daarom vroeg het bestuur Minke en Dorien van Gave Dingen Doen om na het officiële deel van de ALV op 8 april jl. met de leden na te denken over de vraag: *Hoe kunnen we het geluid van het Humanistisch Verbond in Fryslân luider laten klinken?*

Voor we met het echte werk begonnen kregen we tijdens de lunch twee kaarten. Eén om een vraag stellen, heel concreet zoals 'wie kan er met Pasen op mijn katten passen', maar eventueel ook heel abstract. Op het andere kaartje kon iedereen schrijven wat hij of zij te bieden heeft. Voor iemand koken bijvoorbeeld, of samen wandelen. Het bestuur heeft deze kaarten allemaal meegekregen en gaat vraag en aanbod – er zit veel leuk en interessant materiaal bij - inventariseren.

Na de lunch begon het echte werk. Het losmaken en verzamelen van alle ideeën en plannen die bij de leden leven begon met een opwarmingsoefening om lichaam en geest los te maken en vrij te kunnen associëren. De oefening ging als volgt: Je moest in tweetallen tegenover elkaar gaan staan en samen om de beurt tot 3 tellen. Jij zegt 1, ik zeg 2, jij zegt 3 etc. en dat moest je de hele tijd herhalen. Deze oefening werd steeds ingewikkelder gemaakt door een getal te vervangen door een gebaar, in je handen klappen voor 1, met je voet stampen voor 2. Bij deze oefening moet je je niet alleen heel goed concentreren op wat je zelf doet, je moet ook goed opletten op wat je partner doet. Kortom je moest heel goed samenwerken en het mooie is dat je daarbij je kritische ik uitschakelt. Je bent zo gefocust op de oefening en de ander dat je domweg geen tijd hebt om kritisch te zijn naar jezelf of de ander. Al met al een prima oefening om ideeën te laten borrelen en stromen.

De rode draad van de middag is dat we meer activiteiten willen in heel Fryslân, activiteiten waar ook niet HV-leden aan mee kunnen doen. Contact van mens tot mens, samen fietsen of wandelen en praten over de diepere levensvragen is iets dat veel terugkomt.

Eén oefening deed nogal wat stof opwaaien. Drie namen noemen van mensen die om welke reden dan ook succesvol zijn en vervolgens met elkaar analyseren waaraan de bekende persoon zijn of haar succes te danken heeft. Iemand in de zaal noemde president Trump en een aantal van de aanwezigen vonden de standpunten en ideeën van Trump zo abject dat ze niet eens wilden onderzoeken waarom hij zo succesvol is.

Aan het eind van de middag bleven er drie concrete plannen over waar mensen zich aan verbonden om ze te realiseren.

1. Spelen van Humanopoly op scholen en festivals door heel Fryslân. Humanopoly is een levensgroot mensenrechtenspel, geïnspireerd door Monopoly, maar het doel van het spel is niet bezit vergaren, maar kennis verwerven over de stand van godsdienstvrijheid en vrijheid van meningsuiting in de wereld.
2. Bij het filmhuis Slieker in Leeuwarden films draaien met een controversieel onderwerp, zoals de documentaire 'Mag ik dood?' van Eveline van Dijck over het gebrek aan hulp voor mensen die vanwege chronisch psychische klachten hun leven ondraaglijk vinden en voor de dood kiezen. Het doel is het starten van een brede maatschappelijke dialoog en daarmee willen we beginnen door met de aanwezigen na te praten over de film.
3. In alle steden in Friesland starten de leden zelf activiteiten.

Janny Lokerse

*Dodenherdenking 2017
Leeuwarden*

Dodenherdenking en Bevrijdingsdag 4 en 5 mei 2017

HV Fryslân gaat vaker aansluiten bij, en meedoen aan vieringen en herdenkingen in de regio. Zo ook waren we met een kranslegging bij de herdenking van 4 mei in de Prinsentuin in Leeuwarden.

Op het bevrijdingsfestival op 5 mei, ook in de Prinsentuin, waren we aanwezig met een stand. We speelden er het spel Humanopoly. Vooral jongeren waren enthousiast bij het stappen op het levensgrote Humanopoly bord, het gooien met de dobbelsteen en de ballen, en het beantwoorden van de vragen. Die waren natuurlijk gebaseerd op humanistische beginselen. Ouders vonden het mooi om hun kinderen te zien spelen en leerkrachten van basisscholen willen het graag in hun lessen gaan gebruiken!

Alleen: de vragen waren vaak alleen geschikt voor volwassenen.

Wij willen aanvullend vragen maken die geschikt zijn voor basisschool leerlingen.
Wie wil ons daarbij helpen?

Graag reageren bij anjawouters72@gmail.com

Het was inspirerend om te doen.

Janny Lokerse
Anja Wouters

Humanopoly, Bevrijdingsdag Leeuwarden

FILOSOFIE voor een breed publiek

Over waarheid en verbeelding

jaargang XXVI

Het thema van de 25^e serie inleidingen in het kader van 'Filosofie voor een breed publiek' was 'Grenzen – over terreur en territorium'. Mensen eigenen zich territoria toe en weren af wat ongewenst is.

In het geestelijke domein zijn vergelijkbare mechanismen werkzaam. "Veritatem laborare nimis saepe dicunt, extingui numquam", schreef de Romeinse filosoof Titus Livius (59 voor – 17 na Christus): de waarheid heeft het vaak zwaar te verduren, maar ze gaat nooit ten onder.

Het woord 'waar' (van 'waarheid') is etymologisch verwant met 'weer' (van 'weerbaar/weerstand'). Waarheid als iets wat staande blijft, ook na krachtige en vakkundig uitgevoerde aanvallen, als een vorst in zijn bastion. Verificatie als aanval en verdediging, en wat wint is waar. Een duidelijk en algemeen aanvaard beeld, maar is het waar? Wat zijn de gevolgen van dergelijke verbeelding van waarheid op ons denken en (samen)leven?

We hebben ook voor deze 26^e serie lezingen diverse deskundigen bereid gevonden om verbeelding van het begrip waarheid vanuit diverse invalshoeken te belichten. Gedurende zes middagen gaan we inzichten uitwisselen, en deze verder verdiepen.

8 oktober 2017 Van waarneming tot wetenschap

Waarheid staat niet tegenover verbeelding, maar tegenover leugen. Verbeelding hoeft niet in strijd te zijn met waarheid, maar is dat wel met fantasieloosheid. Het is daarom onjuist om waarheid tegenover verbeelding te plaatsen. We hebben beide nodig. Aan de hand van de idolenleer van Francis Bacon worden strategieën besproken om onwaarheid tegen te gaan. Aan de hand van Immanuel Kant wordt een loflied op verbeelding gezongen. Het centrale thema van de lezing wordt gevormd door waarnemen. Van daaruit wordt ingezoomd op ons feilbare denken (Kahneman) en uiteraard de wetenschap.

Inleider: prof.dr. Henk Procee, (*filosoof/chemicus – emeritus hoogleraar Universiteit Twente*)

12 november 2017 Over perceptie/geheugen

Onze identiteit, ons zelfbeeld en zelfbewustzijn drijven op ons vermogen om informatie uit ons brein te reproduceren. Hoe betrouwbaar is ons geheugen?

Inleider: nog niet bekend

10 december 2017 Over (social) media

In het digitale domein is het lastig om de daar geldende werkelijkheid te herleiden tot een materiële. Steeds meer mensen leven een steeds groter deel van hun leven in een digitale omgeving. Wat is waar en niet waar in het digitale?

Inleider: prof. dr. Paulus van Bortel, (*hoogleraar filosofie Katholieke Universiteit Leuven en gezondheidsethiek universiteit Antwerpen*)

14 januari 2018 Over verbeelding en intuïtie

Spinoza onderscheidde drie soorten kennis: verbeelding (*imaginatio*), rede/onderzoek (*ratio*) en intuïtie. Wat is de relatie tussen deze manieren van kennisverwerving en wat wij waarheid noemen? Wat is het belang van de filosofie van Spinoza voor onze tijd?

Inleider: prof. dr. Wiep van Bunge, (*filosoof – hoogleraar Erasmus Universiteit Rotterdam*)

11 februari 2018 Dwalen

We leven in het Antropoceen. De mens heeft zich de aarde toegeëigend en geeft zich over aan ongeremde productie en consumptie. Mensen denken eigenaar te zijn van de wereld, maar komen er langzaam achter dat zij deel uitmaken van een nog grotendeels ondoorgegrond ecologisch systeem. We maken onze leefomgeving langzaam vijandig aan onszelf.

Wie de waarheid in pacht denkt te hebben, is een narcist. We dwalen in een voortdurend veranderende omgeving, die ook nog eens reageert op wat wij doen.

Inleider: prof.dr. René ten Bos, (*filosoof/organisatiedeskundige – hoogleraar Radbouduniversiteit Nijmegen – Denker des Vaderlands*)

11 maart 2018 Over materialisme en idealisme

Wat vormt het fundament van ons bestaan: tastbare/meetbare materie of onze ideeën erover? In hoeverre is wat we waar vinden gebonden aan ons aardse bestaan? Is gezond boerenverstand ook in ons tijdsgewricht nog een bruikbaar uitgangspunt?

Inleider: drs. Jan Warndorff, (*filosoof/humanisticus/vertaler – auteur van het boek “Geen idee – filosofie van het boerenverstand” – Rotterdam 2017*)

8 april 2018 Het spel van de wereld

Nietzsches Zarathoestra en de vraag van het humanisme

Nietzsches beroemdste boek, *Aldus sprak Zarathoestra*, begint met een hymne. Daarin bezingt hij drie gestalten van de mens: de kameel, de leeuw en het kind. Alleen de mens als kind is volgens de auteur in staat om met zijn spel de wereld te scheppen door verbeelding: zo richten we onze werelden in, maken ze leefbaar en bepalen we ook hun grenzen, al zijn die maar tijdelijk.

Maar hoe doet de mens dat dan? Moeten we allen weer terug naar onze kindertijd? Of moeten we Nietzsches hymne eerder lezen als een spannende visie op wat de 'wereld' eigenlijk betekent – een vroege visie op globalisering? In gesprek met Nietzsche en andere denkers die op hun manier in zijn spoor traden (Arendt, Nancy, Sloterdijk) zal Laurens ten Kate de stelling uitwerken dat Nietzsches doordenking van het kind dat we zijn, nieuw licht werpt op de vragen van humanisten in de 21^e eeuw. Daarbij gaat het over grenzen, territoria, over vreemd en vertrouwd, xenofobie en pluralisme.

(Als voorbereiding op deze inleiding kunt u het boek van Laurens ten Kate lezen “De vreemde vrijheid” – Amsterdam 2016.)

Inleider: prof.dr. Laurens ten Kate, (*filosoof - bijzonder hoogleraar Vrijzinnige religiositeit en Humanisme aan de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht*)

Filosofieboekjes

Van alle lezingen is in de afgelopen 25 jaar een samenvatting gemaakt. Deze samenvattingen werden in twee boekjes per seizoen verzameld en gedrukt. Van vrijwel alle jaren zijn deze boekjes nog te krijgen. Ook van het laatste seizoen, jaargang 25, zijn de boekjes nu verschenen.

Boekje Ia en Ib	- algemene thema's uit de filosofie
Boekje IIa en IIb	- autonomie
Boekje IIIa en IIIb	- zingeving
Boekje IVa en IVb	- vooruitgang
Boekje Va en Vb	- de mens: geest en materie
Boekje VIa en VIb	- denkramen
Boekje VIIa en VIIb	- levensstijlen
Boekje VIIIa en VIIIb	- levenskunst
Boekje IXa en IXb	- wat maakt het leven de moeite waard?
Boekje Xa en Xb	- gevoel en verstand
Boekje XIa en XIb	- geloof, hoop en ...
Boekje XIIa en XIIb	- het menselijk (on)vermogen
Boekje XIIIa en XIIIb	- deugend en ondeugend
Boekje XIVa en XIVb	- de paradox van kracht en kwetsbaarheid
Boekje XVa en XVb	- moderne levens lopen niet vanzelf
Boekje XVIa en XVIb	- de kunst van het kiezen
Boekje XVIIa en XVIIb	- goed ouder worden
Boekje XVIIIa en XVIIIb	- ken u zelf
Boekje XIXa en XIXb	- de ziel en het zelf
Boekje XXa en XXb	- mijn leven als kunstwerk
Boekje XXIa en XXIb	- burgerschap en vrijheid
Boekje XXIIa en XXIIb	- veerkracht
Boekje XXIIIa en XXIIIb	- leeftijd
Boekje XXIVa en XXIVb	- mens en dier
Boekje XXVa en XXVb	- Grenzen

Elk deel apart kost €4,25 (€2,25 voor het boekje en €2,- porto). Een "paar" (a+b) kost €7,50 (€4,50 voor de boekjes en €3,- porto).

Wanneer u de serie van 50 boekjes in één keer bestelt kost dit €122,50 (€112,50 voor de boekjes en €10,- porto).

U kunt de boekjes bestellen door overmaking van het betreffende bedrag (met vermelding van het nummer van het gewenste boekje) op banknummer NL16 TRIO 0198 3836 65 t.n.v. het Humanistisch Verbond Fryslân

HUMANIST OP VRIJDAG

Bezinnen in de bajes

Een voor een druppelen de mannen binnen. Handen worden geschud. De laatste nieuwtjes gedeeld. Langzaam aan raken de stoelen, die in een halve circle staan, bezet. De een wacht rustig op wat komen gaat, de ander is druk in gesprek met zijn buurman. Ik kijk nog een keer de lijst door en dan beginnen we: 'Welkom bij de Humanist op vrijdag!' De humanistische bezinningsbijeenkomst in PI Leeuwarden is begonnen.

Een jaar geleden begon ik deze bijeenkomsten en sindsdien hebben tientallen gedetineerden van PI Leeuwarden kennis kunnen maken met de Humanist op vrijdag. Het zijn ontmoetingen waarin ik de mannen vertel dat dit uur geheel voor henzelf is, een uur van rust en inspiratie.

Het lichtritueel is een vast onderdeel van de bijeenkomst. Elke gedetineerde kan in stilte een kaars branden voor bijvoorbeeld een dierbare. Daarna volgen gedichten, muziek, video's en verhalen rondom het thema van de week, zoals bijvoorbeeld angst, woede, liefde of ambitie. Rondom de biljarttafel, die omgetoverd is tot grote sta-tafel, praten we na, met koffie thee en koeken. Met een blik op de weg buiten de muren, tussen de tralies door te zien, wordt er gemijmerd over de toekomst, gesproken over het dagelijks leven of in stilte nagedacht.

Als humanistisch geestelijk verzorger probeer ik geen thema uit de weg te gaan. Dat is niet altijd even makkelijk want elk thema krijgt in het licht van detentie zijn eigen lading, denk alleen maar aan de voor humanisten zo belangrijke waarde van vrijheid...

Wat de humanist op vrijdag biedt? Ik denk dat de tekst op de flyer voor de gedetineerden dit het beste weer geeft: **Humanist op vrijdag, voor je wekelijkse portie inspiratie, ontmoeting en bemoediging.**

Lijkt het je leuk te assisteren bij de humanist op vrijdag? Ik ben op zoek naar vrijwilligers die willen helpen bij het voorbereiden en uitvoeren van bijeenkomsten. Heb je interesse? Neem dan contact op met Wietske Cuperus, humanistisch geestelijk verzorger in PI Leeuwarden

Kan je eenzaamheid ook positief waarderen? Zijn we helemaal zelf verantwoordelijk voor hoe ons leven verloopt? Wat is ware vriendschap? Een greep uit de vragen die ongeveer 25 gedetineerden uit PI Leeuwarden het afgelopen half jaar voor hun kiezen kregen tijdens deel 1 en 2 van de cursus *Filosofie en humanisme*.

FILOSOFEREN ACHTER TRALIES

*Filosofie en humanisme
voor gedetineerden van PI Leeuwarden*

Onder leiding van twee bevlogen vrijwilligers van het HV, afdeling Friesland, Roeleke Naber en Sake van der Kloet bogen de mannen zich over fragmenten van originele teksten van onder andere Erich Fromm, Michel Montagne en Arthur Schopenhauer. Filosofen gekozen vanwege hun humanistische visies op het leven.

Na het gezamenlijk doorlezen van de tekst volgden de uitdagende vragen; Kunnen we begrijpen wat deze filosoof ons duidelijk wil maken? Ben je het eens met de filosoof? Hoe denk je er zelf over?

Het resultaat? 12 bijzondere lessen, waarin mannen elkaar beter leerden begrijpen, waarin het leven onder de loep genomen werd, waarin, mede dankzij het enthousiasme van Sake en Roeleke voor een uur 'het opgesloten zijn' even vergeten kon worden.

Filosofie in de bajes: vrije gedachten en een rijkere geest!

Oproep

Na de zomer willen we opnieuw starten met de cursus Filosofie en Humanisme.

We zoeken nog enthousiaste vrijwilligers, leden van het HV, die samen met gedetineerden eens in de week een uur willen filosoferen.

Heb je interesse? Neem contact op met Wietske Cuperus, humanistisch geestelijk verzorger in PI Leeuwarden, w.cuperus@dji.minjus.nl Ook humanisten in Groningen en Drenthe zijn welkom: Wietske Cuperus werkt zowel in PI Leeuwarden als in PI Ter Apel.

Niks erger dan een saai huis

Herinneringsboek Erasmushiem

Mera Jes

Het was donderdag 30 maart een drukte van belang in De Brasserie. Ruim 200 belangstellenden waren aanwezig bij de presentatie van het herinneringsboek Erasmushiem 1975-2015.

Fons van der Meulen, voormalig humanistisch geestelijk raadsman van Erasmushiem reikte het eerste exemplaar uit aan Tet Vellinga. Zij is de dochter van het echtpaar Vellinga dat in 1975 als eerste de sleutel kreeg van hun aanleunwoning in Erasmushiem.

Bart Dijkstra, voorzitter van de Cliëntenraad van Erasmus blikte terug op het ontstaan van Erasmushiem als een verzorgingstehuis voor buitenkerkelijken en personen met een humanistisch

gedachtengoed. Dit op

initiatief van Humanitas, de Arbeiderswoningstichting

Beter Wonen en later het

Humanistisch Verbond.

Zoals Bart het formuleerde: Erasmushiem was een typisch product van zijn tijd. Het boek moeten we zien in termen van een afscheid van dit Erasmushiem.

Fons van der Meulen en Tet Vellinga bij de presentatie van het eerste boek.

De bijeenkomst had daarom zowel kenmerken van een afscheid als van een reünie. Fons ging vervolgens in op de lange weg tussen het idee voor een herinneringsboek en het moment dat het boek er daadwerkelijk lag; een weg met de nodige hobbels in het vergaren en bewerken van het materiaal.

Gebak met het oude Erasmushiemlogo zorgde mede voor een nostalgische reüniesfeer.

Hij bedankte iedereen die een bijdrage heeft geleverd, inclusief de sponsors en overhandigde vervolgens het eerste exemplaar aan Tet.

Daarna kregen alle aanwezigen een exemplaar en bleef het tot over half 6 gezellig!

Voelt u zich wel betrokken bij het oude Erasmushiem, maar heeft om welke reden dan ook de mogelijkheid om te komen of een boek te bestellen?

naam en adres doorgeven via de mail:

freonen.erasmushiem@gmail.com

Of een briefje sturen naar Stichting Freonen van Erasmushiem, p/a. Humanitas, Prof.Mr. P.S. Gerbrandyweg 75, 8922 EM Leeuwarden, met als vermelding: graag het herinneringsboek.

Foto's

Jan van der Leij

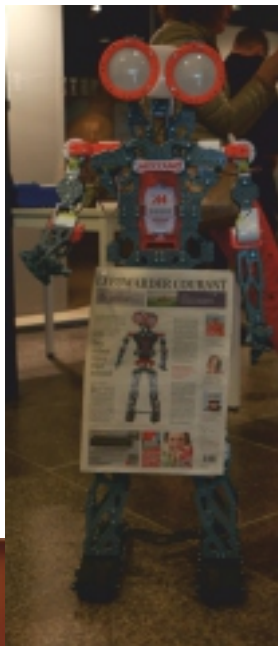

Mera Jes en Marjoleine Beers delen de boekemist van de taalinstelling.

Terugblik op de 10de editie van De Nacht van de Filosofie Fryslân

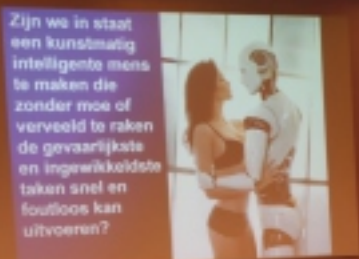
*Robots in het kinder-
programma en
het avondprogramma*

*Muziek bij het diner
door een muzikant
van de international
Translocagroep.*

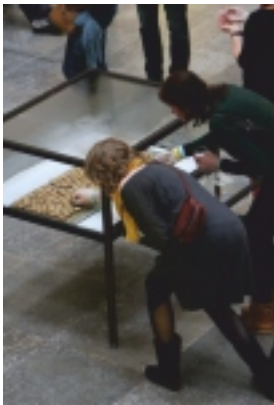
*André Klukhun over integratie van
techniek en mens/kunstmatig van nature.*

*Kinderen en filosofie in
het middagprogramma.*

Het was mooi: jl. 31 maart, 1 en 2 april van dit jaar. Meer dan 600 bezoekers. Meer dan 25 programmaonderdelen om uit te kiezen, gemakkelijk gemaakt door de diverse 'routes' die men kon volgen. De complexe productie was in handen van een professional. De techniek was helemaal in orde en het weer werkte mee.

We kijken terug op een mooi evenement. Zelf stap ik na 10 jaar uit het kernteam, maar blijf wel bijdrages leveren in het aanreiken en introduceren van sprekers.

HV Fryslân blijft betrokken. Bestuurslid Janny Lokerse gaat het HV vertegenwoordigen in de kerngroep en ook financieel kunnen we nog 1 of 2 jaar dit evenement blijven ondersteunen. Besprekingen zijn in gang gezet met partijen die permanent eigenaar willen blijven van de Nacht van de Filosofie in Fryslân.

Anja Wouters

Diner met de Translocogroep

Humanopoly

Andrej Zwitter, uitgenodigd door RUG/ Camps Fryslân, Japik Veenbaas en Maarten Doorman over verschil en diversiteit.

FRYSLÂN

filosofiecafé

FRYSLÂN

Bert Keizer, arts en o.m. Trouw-columnist neemt actief deel aan het zoeken naar antwoorden op de grote vragen des levens. Op 12 september a.s. is Bert (weer) de gast bij Filosofiecafé Fryslân.

'Het geest/lichaam probleem mag dan onopgelost zijn, we zitten daarnaast met een aantal lastige vragen uit de praktijk van alledag waarbij de hersenen een belangrijke rol spelen. Denk aan vragen rond dementie - criminaliteit - psychiatrie - hersendood (bij orgaandonatie). Allemaal ernstige toestanden waarbij we met belangrijke vragen worstelen. Kan iemand die dement is nog om de dood vragen - kun je na een misdaad zeggen: mijn brein deed het - moeten mensen met psychiatrische ziektes pillen of gesprekken hebben - is hersendood niet echt dood?' Filosofie betekent de liefde voor wijsheid gekoppeld aan de behoefte je niet te vergissen, dat wijsheid ingezet wordt om voor de grote vragen richtingen voor antwoorden te vinden. Stil staan bij deze vragen waardoor er meer helderheid en verdieping kan ontstaan. Geduld, doorzettings-vermogen en nieuwsgierig mogen zijn, vormen naast de vaardigheid en de creativiteit van het stellen van vragen de ingrediënten voor op zijn minst een goede gedachtewisseling met hoofd en hart. De kunst om vervolgens de juiste vragen te stellen is een belangrijke manier om zicht te krijgen op hoe om te gaan met deze existentiële vraagstukken, waar we allen mee te maken krijgen. De wereld van de praktijk van de vragen, die hierboven gesteld worden, kent Bert Keizer als geen ander en vanuit die ervaringen zal deze avond met elkaar nagedacht worden. Benieuwd of u een filosoof kunt noemen, die u tot inspiratie is bij deze thema's?

LIEFDE VOOR WIJSHEID GEKOPPELD AAN DE BEHOEFTE JE NIET TE VERGISSEN

Bert Keizer studeerde filosofie in het Engelse Nottingham en medicijnen in Amsterdam. Na zijn artsenexamen in 1981 werkte hij korte tijd in Kenia. Daarna werkte hij als verpleeghuisarts in Amsterdam. Hij publiceerde een aantal boeken over de dagelijkse praktijk in verpleeghuizen en over euthanasie en hulp bij zelfdoding. Hij schrijft columns in Medisch Contact en het dagblad Trouw.

Dinsdag 12 september 2017

Tresoor, Boterhoek | Leeuwarden Entree € 5,=

Aanvang 20.00 uur, zaal open vanaf 19.30 uur.

Reserveren/opgeven via info@filosofie.frl

Zonder tijdige reservering geen garantie op een plaats.

PIANO TE GEEF

Vorig jaar zomer overleed mevrouw Willems op de Nijlandsborg, een woonafdeling voor ouderen van GGZ Drenthe in Assen. Mevrouw Willems was humanist en ook jaren lid van het Humanistisch Verbond. Niet alleen haar humanist- zijn, maar ook haar liefde voor muziek, was voor haar van groot belang in haar leven. Vanuit dit belang had ze op de afdeling waar ze woonde een eigen piano en kon ze verdienen spelen.

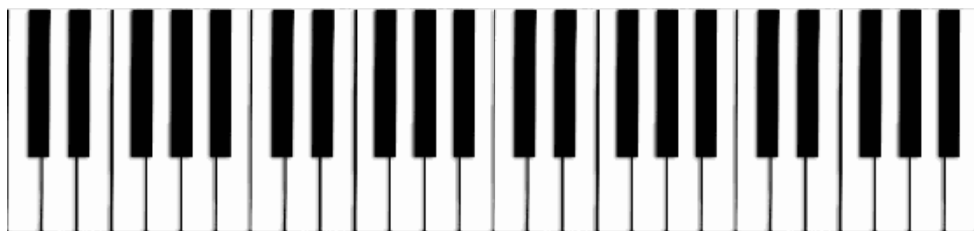
Aan het Humanistisch Verbond liet zij na haar overlijden haar piano na en de Afdeling Assen en Omstreken kreeg de beschikking over deze piano. Na beraad binnen het bestuur over deze gift, namen we contact op met de mensen van de Nijlandsborg, waar we vernamen dat zij het jammer zouden vinden, wanneer de piano van hun activiteitenruimte zou verdwijnen.

Daarop besloten wij als Bestuur van de HV- Afdeling de piano te schenken aan de mensen van de Nijlandsborg. Dit heeft, in overleg met de teamleiding van de woonafdeling, op een feestelijke bijeenkomst op 12 april plaatsgevonden.

Met een praatje, een verhaal, pianospel en een lied en dit alles onder het genot van een hapje en een drankje, werd de piano officieel overgedragen aan de mensen van de Nijlandsborg.

Vanwege het geringe contact van GGZ Drenthe met het Humanistisch Verbond was het verheugend dat er bij deze bijeenkomst, zowel vanuit het Landelijk Bureau van het HV, als vanuit het management van de Sector Ouderen GGZ Drenthe, iemand aanwezig was. Mogelijk dat er vanuit dit wederzijdse contact iets moois kan opbloeien in het belang van de mensen, die zowel behandeld worden, als wonen binnen de muren van GGZ Drenthe.

Ton Koster

I'm sorry

Marije Hamakers
met Anita Bos
in Eidoméni, Kilkis,
Griekenland,
14 maart 2016, 15:25 uur

"I'm sorry."

Het is misschien wel wat we hier het meest zeggen, naast "hello".

I'm sorry, maar ik heb helaas geen droge schoenen. Ik zie inderdaad dat je schoenen doorweekt zijn en drie maten te groot, waardoor ze steeds blijven steken in de modder, maar khalas, alle schoenen zijn op.

I'm sorry, maar de bananen zijn alleen voor kinderen.

I'm sorry, maar het is hier te druk, we kunnen nu niet meer uitdelen, dan wordt het te onrustig.

I'm sorry, liefje, ik zag je uitglijden en in de plas vallen... Gaat het wel? Ja, alles doorweekt, wat een ellende. Nee, het spijt me, er zijn geen droge kleren nu. Misschien vanavond?

I'm sorry, dat jij met je vijf kinderen gestrand bent hier, op twee dagen reizen van je man die al vooruit gereisd was naar Duitsland. Je dacht bijna weer samen te zijn, maar nu moet je nog 4 maanden wachten tot je alle stappen van het family-reunion proces doorlopen hebt om hem weer te zien.

Tot die tijd sta je er alleen voor met die kleintjes. Ik begrijp je tranen zo ...

I'm sorry dat je na alles wat je meegemaakt hebt ook nog eens in deze modderpoel

terecht gekomen bent. Ik snap dat je boos bent. Ik vind het bewonderenswaardig dat jullie nog zo rustig blijven, onder deze omstandigheden...

I'm sorry, dat je tent lekt. Ja, ik zie dat je het

koud hebt en dat je geprobeerd hebt met regenponcho's het toch nog een beetje waterdicht te maken. Ik hoopte eigenlijk al dat er niemand in deze tent zou zitten, zoals die erbij staat in de modder. Maar het spijt me, ik kan er nu niets aan veranderen.

I'm sorry dat jullie het gevoel hebben dat jullie vergeten worden, dat jullie onzichtbaar zijn. Ik doe mijn best om mensen om mij heen te vertellen over hoe het hier is, en dat het niet oké is wat hier gebeurt. Maar ik weet niet of er genoeg mensen zullen luisteren...

I'm sorry, maar er is niets nieuws te melden over de grens. Ik geloof echt dat de grenzen dicht blijven. Ik hoor je zeggen dat je je niet kan voorstellen dat Europa je zo in de steek laat – maar het spijt me, het is echt zo.

Jornaroos Hamaker

Agenda HV afdeling Assen e.o. *Jaarprogramma 2017*

(tot en met het verschijnen van de volgende Schakel in september)

Het bestuur probeert de kosten van het jaarprogramma laag te houden. Voor de activiteiten van september t/m december is het noodzakelijk een geringe eigen bijdrage te vragen van € 3,50.

17 juni Seizoenafsluiting

Op 17 juni sluiten we het seizoen af; alle leden zijn van harte welkom en we hopen op een grote opkomst. Er is een programma dat zal zorgen dat iedereen vrolijk en ontspannen terug zal kunnen kijken op deze middag.

Om 13.30 uur bent u welkom bij het Duurzaamheidscentrum Assen, Bosrand 2, 9401 SL Assen. Het programma duurt tot ongeveer 16.30 uur en daarna is er een afsluiting met een hapje en een drankje.

De eigen bijdrage is € 3,50 die ter plaatse voldaan kan worden.

Aanmelden: secr.hvassen@gmail.com , 0592-342720 / 06 – 21 36 32 23.

24 september 2017; (zondagmiddag!!)

Joep Schrijvers, columnist en auteur van succesvolle boeken, gaat met ons een verkenningstocht ondernemen, op zoek naar “Humanistische Kunst”.

Zie ook de uitgebreide bijlage over Joep Schrijvers in deze Schakel; het belooft een boeiende en controversiële middag te worden

Locatie: Podium Zuidhaege, Zuidhaege 2, 9401 NZ Assen

Aanmelden: secr.hvassen@gmail.com, 0592-342720 / 06-21 36 32 23

Tijd: 14.30 – 17.00 uur (let op: zondagmiddag!)

Eigen bijdrage: € 3,50

Aankondiging 3 en 4 november 2017:

Evenals in 2015 houden we ook dit jaar weer een Humanistisch Weekend.

Van vrijdagmiddag 17 uur tot zaterdagmiddag 17 uur 3 en 4 november organiseren we, opnieuw in het conferentiecentrum Nieuw-Allardsoog in Bakkeveen, een humanistisch weekend rond het thema “Verbondenheid”.

Eind juni ontvangt u via de mail een flyer met uitgebreide informatie over de inhoud van dit weekend. Begin juli kan er al een eerste intekening gedaan worden; er is ruimte voor ongeveer 40 mensen.

Humanistisch Café

Elke 2e dinsdag van de maand bent u van harte welkom in het "Humanistisch Café". Daar, aan de koffietafel, kunnen onze leden, in klein verband, een gesprek voeren. De onderwerpen kunnen ter plekke worden bepaald. Ook potentiële HV-leden en belangstellenden zijn welkom.

Volgende data: 9 mei, 13 juni, 11 juli, 8 augustus, 12 september.

Locatie: Restaurant De Poort van Assen, Weierspoort 27, 9401 DX Assen.

Tijd: 11:00-13:00 uur Kosten: Eigen consumpties, 1e kopje koffie gratis.

Eten met gespreksstof

We eten afwisselend bij één van de deelnemers thuis en eten dan "wat de pot schaft", dikwijls wordt er vegetarisch gekookt.

We beginnen met een drankje vooraf, kiezen een onderwerp om over te praten en gaan dan eten. Een onderwerp kan van te voren worden aangedragen, maar kan ook spontaan opkomen, bijv. na een recente gebeurtenis of televisie-uitzending. Het aantal deelnemers wordt beperkt tot ongeveer 10, omdat anders een zinvolle discussie aan een enkele tafel te moeilijk wordt.

Nb: Deelname impliceert geenszins dat we verwachten dat u ook een keer een bijeenkomst organiseert. We streven er naar om 6 keer per seizoen "Eten met gespreksstof" te organiseren. Eerstvolgende datum: (aanmelden uiterlijk één week van te voren)

Woensdag 20 september

Locatie: Lineke v.d. Burg en Ger Nekkers, Het Kanaal 219, Assen

Tijd: 17.15 – 20.00 uur

Kosten: € 6,00 per persoon Aanmelden: avdburg@simpc.nl, 0592 – 54 39 22

Wandelingen

De eerstvolgende wandeling vindt plaats in Appelscha op 27 augustus. De wandeling begint om 10.30 uur en wordt afgesloten met een lunch. Begin augustus ontvangt u nadere informatie over de wandeling. De wandelingen vanaf september worden gepubliceerd in de volgende Schakel die verschijnt in september.

De Schakel

Als HV-lid kunt u ook kopij inleveren voor De Schakel. U kunt uw kopij voorzien van een afbeelding.

De activiteitencommissie: e-mail: hvassen-activiteiten@outlook.com

Contactpersonen: Anneke Aangeenbrug 0592 - 42 12 04, Jan Kolkman 0592 - 41 32 91

JOEP SCHRIJVERS

Op 24 september hebben wij een bijeenkomst op de zondagmiddag in Podium Zuidhaege, vanaf 14.30 uur.

Joep Schrijvers, columnist en auteur van succesvolle boeken, gaat met ons een verkenningstocht ondernemen, op zoek naar 'Humanistische Kunst'.

In het bijgevoegde stuk van zijn hand geeft hij enkele voorbeelden. Dit lezende beseft u dat het een zeer boeiende en controversiële middag gaat worden.

Reserveer de middag vast in uw agenda.

Een toelichting van Joep Schrijvers zelf: Speuren naar humanistische kunst

Jaren terug bezocht ik een orgelconcert in een museaal kerkgebouw in Halberstadt (Duitsland, Harz). Het was niet zomaar een concert, nee, het was, wat zeg ik, het is het langstdurende orgelconcert. Het duurt maar liefst 639 jaar. Het heet Orgelstück Organ2/As Slow As Possible (ASLSP) en klinkt vanaf het jaar 2000 dag en nacht. De componist is John Cage (1912-1992). (Als u googelt op Halberstadt en Cage vindt u van alles).

De existentie centraal

Waarom ik u dit nu vertel? Omdat ik zelden zo'n sterk gevoel heb gehad van sterfelijkheid en nietigheid als toen ik met mijn vriend door de verlaten en lege kerkruimte liep. Alleen een paar continue tonen klonken. Pas over twee jaar zou er een nieuwe toon bij komen.

Ik wist onmiddellijk, hier is een kunstproject aan de gang, dat generaties langer zal duren dan ik zal bestaan. Ik moest onmiddellijk aan al die 'memento mori' en vanitasschilderijen denken: lege kooitjes en uitgedoofde kaarsen. Maar de impact van dit concert was groter. Het zette de menselijke existentie centraal, mijn eindigheid, mijn nietigheid. Kortom, als je speurt naar humanistische kunst, dan leidt wat mij betreft het spoor ook langs Halberstadt.

Uitdagen van autoriteit

Een ander spoor naar humanistische kunst brengt me langs iets wat u misschien verschrikkelijk of respectloos vindt: de 'Piss Christ' (1987) van de kunstenaar Serrano (1950 -). Op de foto ziet u een klein kruisbeeld in een glas met urine van de kunstenaar. Het is beslist geen kunstwerk voor op de nuchtere maag en leidde tot heel veel heibel. Waarom dit als een kandidaat voor het label 'humanistische kunst'? Dat is, omdat het zich keert tegen het heilige en goddelijke, en met name het gezag dat eruit voortvloeit.

Met een stel vrijdenkers en humanisten hebben we ooit een aantal jaren zogenaamde heibelkunst verzameld: kunst die provokeerde en uitdaagde. De rode draad was dat in die kunstwerken steeds de gevestigde macht, seculier of geestelijk, werd uitgedaagd en banaal gemaakt: ontheilgd. De boodschap: we hebben geen autoriteiten nodig. We kunnen het zelf wel! Is dit humanistische kunst?

Ethische vraagstukken

Humanisten houden van ethiek en dilemma's. Wat is nu wel en wat is nu niet okay? In een speurtocht naar humanistische kunst zouden we langs de kunstenaar Tinkebell (1979 -) kunnen gaan. Zij had ooit op een kunstmanifestatie (2007) vijftig kuikentjes bij zich en een shredder. Als er geen bezoekers waren die de kuikentjes wilden kopen, zou ze de diertjes die avond, op de manifestatie, in de shredder gooien. Precies zoals dat ook in de dierenindustrie gebeurt.

Het leidde tot veel tumult en discussies, met name over de vraag hoe wij met dieren omgaan. En ook over de grenzen van het toelaatbare in de kunst. Is de kunstenaar vrij om te doen en te laten wat zij of hij wil? Zijn de galerie en het museum plekken waar meer mag dan daarbuiten? Kunst, die het ethische adresseert, is die humanistisch?

U ziet, een speurtocht naar humanistische kunst, kan ons naar vreemde en fascinerende plekken leiden. Ik hoop aan de hand van voorbeelden in de (eigentijdse) beeldende kunst en muziek verder met u te puzzelen op de vraag: is er zoiets als humanistische kunst?

Joep Schrijvers

Wie was dat eigenlijk? **JANNES VAN DER SLEEDEN**

In 1971 hebben Humanitas en het Humanistisch Verbond in Hoogeveen een humanistisch verzorgingshuis gesticht en het vernoemd naar de eerste Hoogeveense Dissident: Jannes van der Sleeden. Wie was Jannes van der Sleeden en wat hem overkwam is uitgebreid beschreven in hoofdstuk 15 van het boek: “Hoogeveners en anderen” geschreven door Lammert Huizing en uitgegeven door de stichting “Het Drentse Boek”. Hier volgt een uittreksel van dat hoofdstuk en zult u begrijpen, waarom humanistisch Hoogeveen hem als eerste Humanist van Hoogeveen beschouwt.

Jannes van der Sleeden had in 1685 een akkoord gemaakt met de markegenoten van Steenberg en Ten Arlo om van zijn vader het schoolmeesterschap in Zuidwoldiger Hoogeveen over te nemen. Zijn vader was namelijk beroepen als onderwijzer in Hasselt en daarheen vertrokken.

Op een kwade dag gonsde door de kolonie, “Leffert Jans hef hum verdaone”. In het derde huis vanaf Het Kruis hadden de burenen hem hangend in zijn nering gevonden. Het volk in de veenkolonie vroeg zich af wat de oorzaak van die wanhoopsdaad geweest kon zijn. Men wist wel, dat Leffert Jans het zichzelf niet makkelijk maakte. “Hij hef 't mit het geleuve te doende” was de conclusie, die van toepassing was voor velen in de kolonie. Dat was flink aangewakkerd sinds 1682 toen de jonge Petrus Cortenius uit Steenwijk hier dominee was geworden. Hij had veel onrust gebracht, hij zocht de mensen op en sprak ze aan in de Nederlandse taal, de taal van de andere wereld Holland! Het was alsof God zelf tot hen sprak van heel ver weg. Woorden van hel en verdoemenis, over zonden tegen de Heilige Geest waarvoor nooit vergeving mogelijk was. In Steenwijk stond Petrus Curtenius al bekend als een man die met liefde mensen de dood inpreekte en met ze bleef bidden en praten als ze zijn evangelische (on)heilsboodschap wilden aannemen. Van Leffert Jans was bekend, dat hij gebukt ging onder het grote kwaad van de zonde tegen de Heilige Geest en dat de dominee geen enkele moeite deed om hem van zijn angst te verlossen. Petrus Cortenius met zijn felle donkere ogen, zijn doordringende hese stem, zijn bezwerende vinger en zijn woorden van onheil had hij Leffert Jans en vele anderen doodsbang gemaakt. Op school die gehouden werd in de huiskamer van Jannes van der

Sleeden, spraken de leerlingen onder elkaar, dat Leffert Jans nu voor eeuwig in een grote oven zou blijven branden. Hij had iets gedaan tegen de Heilige Geest. Wat wisten ze niet, maar het moet wel iets heel ergs geweest zijn, want de duvel zelf was bij Leffert Jans in huis geweest.

“Kiender, ie hebt heard wat ast er passeerd is. En ok, wat ast volk vertelt. Neemt van mij an, daj tegen de Heilige Geest niks kunt doem: geen goed en geen kwaad. En dan zegt ze, dat de duvel bij Leffert Jans in huus ewest hef. De duvel bestiet niet en komp bij gieniene in huus. Ie mut oe niet baange laoten maken. Deur oen olden niet, deur de domeneer niet en deur gieniene”. Jannes van der Sleeden vroeg zich al snel of het wel verstandig was geweest, want de sfeer in de kolonie en verre omgeving duldde geen andere opvattingen. De dominees hadden het voor het zeggen en bestreden hardhandig en met volle overgave, zowel eeuwen oude geloofsoverleveringen, als alle nieuwe ideeën van denkers van vandaag. Benedictus de Spinoza en Uriël da Costa waren in die tijd mensen die zich probeerden te ontworstelen aan de bekrompen gemeenschap en waaruit zij vervolgens verstoten werden, omdat zowel joden en christenen zich in hun denkwereld bedreigd voelden. Dominees in Amsterdam spanden samen met de rabbijnen om Spinoza uit te stoten en op 24 jarige leeftijd moest hij Amsterdam verlaten. Diezelfde bekrompenheid en enghed voelde Jannes van der Sleeden ook in het Zuidwoldiger en Echtens Hoogeveen. Hier heersten fanatisme en onverdraagzaamheid, waarmee ook mensen uit dit leven werden weggedrongen. De gemeenschap richtte zich onder leiding van dominee Curtenius tegen vrije gedachten en vrije woorden, want die tastten de rechtzinnigheid aan en brachten onrust. Geloof en erediensten waren voor dominee Curtenius en zijn kerkenraad de middelen om de gelovigen te brengen tot gehoorzaamheid. Dat paste ook goed in het straatje van Roelof en Johan van Echten de stichters van de veenkolonie en hun nazaten. Door hun invloed op de dominee en de kerkenraad hielden zij de greep op de veenarbeiders. Alles wat men niet begreep, werd toegeschreven aan het ongrijpbare en onpeilbare wezen, dat God werd genoemd. Jannes had dus gevaarlijk spel gespeeld en was nu een man tegen wie maatregelen genomen moesten worden. Jannes was zich aanvankelijk niet zo bewust van het gevaar dat hem dreigde en uitte zijn meningen tegenover de kinderen, en verder tegenover iedereen die hij ontmoette. Dat kwam natuurlijk ook dominee Curtenius ter ore, dat de schoolmeester “onsuver” was in de leer. Toen hij de kerkenraad duidelijk maakte dat hier sprake was van ketterij, knikten ze allemaal van ja en sanctioneerden, dat de dominee

namens hen stappen zou ondernemen. Een opeenstapeling van bezoeken van dominee Curtenius al of niet in gezelschap van ouderlingen, rentmeesters en godgeleerden was het gevolg. Er werd geprobeerd hem te overtuigen, men dreigde en men bedreigde hem, maar Jannes kwam niet onder de indruk van zijn gewichtig bezoek. Zelfs niet toen de scherp slijpende dominee Johannes Camerlingh uit Ruinen werd ingeschakeld. Uiteindelijk kwam de kerkenraad weer bijeen, waarin Curtenius zeventien stellingen aanbood die volgens hem stuk voor stuk ketterijen van Jannes waren. Zo loochende Jannes van der Sleeden de erfzonde, was hij tegen de kinderdoop, bestreed de goddelijke drie-eenheid, was tegen de doodstraf en tegen het oorlog voeren van christenen tegen elkaar. Bij zijn aanstelling was men vergeten na te gaan of hij ooit wel eens examen voor schoolmeester had gedaan en of hij wel schriftelijk had verklaard, dat hij het eens was met de geloofsbelijdenis, de catechismus en de besluiten van de synode. Dat was nooit gebeurd, dus had men een stok om mee te slaan en werd Jannes opgeroepen door het bestuur van de classis om in aanwezigheid van het kerkbestuur examen af te leggen. Jannes stuurde de boodschapper twee keer terug met de boodschap dat de classis maar naar hem moest komen. Zelfs een bemiddelingspoging van zijn vader was niet in staat de opvattingen van de zoon om te buigen.

Dus moest Jannes van der Sleeden aangepakt worden op zijn broodwinning en op 28 februari 1690 kwam de schulte Willem Camerlingh als een soort deurwaarder hem een brief overhandigen van de classis, waarin stond dat Jannes van der Sleeden ten “hoogsten onbekwaam” was om hier en waar dan ook gereformeerde kinderen te onderwijzen. Dit met de waarschuwing dat niemand contact met hem mocht hebben. Iedereen moest hem mijden als een “heiden en tollenaar” die aan de satan was overgeleverd. 23 maart 1690 werd in de kerk door dominee Curtenius de ban over Jannes van der Sleeden uitgesproken en werd hij gemeden als de pest. Zijn vrijheid van denken werd duur betaald. Hij zocht troost bij zijn vriendin, de weduwe Hendrikje Arens, in Nieuwleusen, waarmee hij in mei wilde trouwen. Zij begreep zijn denken en zijn woorden niet, maar zag haar toekomst in duigen vallen. Van verzet tegen de kerkenraad wilde zij niet horen en zij bezwoer Jannes naar de dominee te gaan om hem te zeggen, dat hij het zo allemaal niet had bedoeld en dat hij alles herriep wat hij ooit had verteld. Maanden bleef hij worstelen met het geloof, dat hij niet kon geloven. Hij weigerde volstrekt te gehoorzamen aan een boek, dat bestond uit een verzamelde geschriften uit de oud-Israëlitische - en de oudchristelijke cultuur, geschreven door mensen zoals hij, maar die zichzelf beriepen op

zogenaamde goddelijke ingeving. Hij las alles van kritische denkers, zoals van De la Peyrère over een Theologisch Systeem en over Pre-Adamiëten. Dat sterkte hem in de vrijheid van denken en spreken dat hij voor zichzelf opeiste. Als hij deze vrijheid boven alles zou blijven stellen, zette hij zowel zijn betrekking als onderwijzer, als de kans op een eigen gezin in de waagschaal.

12 oktober 1690, toen het mei-huwelijk niet was doorgegaan en de Hoogeveense gemeenschap hem uitgekotst had, zou Jannes van der Sleeden weer in de kerkgemeenschap opgenomen worden. Hij had zijn dwalingen afgezworen, schuld beleden en vandaag zou hij schuld belijden voor de gemeente, waarna hij als “afgesneden zondaar” er toch weer bij zou horen. Daarvoor had Jannes tegenover de dominee en de kerkenraad als zondaar diverse vernederingen moeten ondergaan en nu was het de beurt aan de gemeente om die wijsneus klein te krijgen.

Uit liefde voor Hendrikje en voor zijn broodwinning had hij met zijn mond van alles beleden, maar in zijn hart bleef hij trouw aan zijn eigen denken. Tweeënehalf uur zat Jannes als boeteling op de zondaarsbank voor het “deuphokkie” voor de kansel met boven hem dominee Curtenius, die hel en verdoemenis preekte, waarvan niemand zich iets aantrok, want het was iedere zondag hetzelfde liedje. Toen uiteindelijk Curtenius was uitgeraasd, werd het formulier voorgelezen van “weder opneming der afgesnedenen in de gemeente van Christus”. Curtenius schreef in het Kerckenboek van 't Hoogeveen, dat Jannes van der Sleeden weer in de schoot der kerk was opgenomen. “God geve, dat zijn bekering van herten mag wese tot sijn saligheid”. Jannes liep gelijk die middag de 25 kilometer naar Hendrikje, die nu huilde van blijdschap. Korte tijd later trouwden ze en vertrokken uit de kolonie. Jannes werd elders onderwijzer, waar hij vrijer kon ademen. In 1729, bijna 40 jaar later, schreef hij, als onderwijzer in Amsterdam, aan de markegenoten van Steenberg en ten Arlo, dat hij in 1690 was weggegaan, “omdat de predikheeren te Hoogeveen hem niet wilden tolerereen”.

Piet van Kuilenburg, HV lid, woonachtig in Hoogeveen.

Assen e.o. WAN

De activiteitencommissie Assen organiseert elke laatste zondag van de maand een wandeling; een kort verslag van 30 april jl.

Wandeling Melkwegpad te Hooghalen.

Start 11.00 uur, Parkeerplaats Kamp Westerbork.

Een zonnige lente dag, een opkomst van 13, een verstevigd pad (dus de rolstoel kan ook) ; ingrediënten voor een mooie wandeling langs de hemellichamen van het Melkwegpad nabij Kamp Westerbork. Haast in het heelal is niet geboden, dus nemen de tijd voor alles en iedereen: verbinden in optima forma. Het pad verbeeldt de constellatie van onze wereld, als speldenprikje in het zonnestelsel, waarover Anne zo enthousiast vertellen kan. Tussen de holle halve bollen is in de geluidsgolven een lieve fluistering gaande.

En wat je verder al niet tegenkomt op het pad: een opzichtige “familie” met hondjes en een tiental papegaaien op de schouder en in de kinderwagen nodigen uit tot een praatje.

Zo maken we allemaal onze “eigen wereld” en volgen ons eigen pad.

We besluiten te lunchen bij Het wapen van Schotland, te Hooghalen.

Fijn dat de wandelgroep zich uitbreidt met nieuwkomers. Het was een geslaagde activiteit.

Anneke Aangeenbrug

NB. één minpunt mag genoemd: de liefvallige oldtimer Citroën van Gert liep een gesneuvelde voorruit op, duizendstukjes met een doorkijk.

DELEN *Groningen*

Wandeling op 25 juni

We gaan wandelen in de Gasterense Duinen bij Gasteren, in het natuurgebied Nationaal Park Drentsche Aa.

Verzamelen in het centrum van Gasteren bij Pannenkoekenboerderij Brinkzicht, gelegen aan de Brink 1.

Vertrek om 10.30 uur, na de wandeling gaan we koffie drinken bij Brinkzicht.

Inlichtingen: Pieter en Marijke Hofman

Tel. 0592 – 343595, email: hofbak@ziggo.nl

Wandeling op 3 september

We gaan wandelen in het Noordlaarderbos bij Midlaren.

Verzamelen bij de boerderij op de hoek van de Tolhuisweg. Van hieruit vertrekken we naar de startplaats.

Vanuit Glimmen rijdt men door Noordlaren naar Midlaren. Na het bord “Midlaren” aan de Groningerstraat, direct daarna bij de viersprong rechtsaf de Tolhuisweg inslaan.

Vertrek om 10.30 uur, na de wandeling gaan we koffie drinken bij Herberg De Blankehoeve tussen Glimmen en Noordlaren.

Inlichtingen: Pieter en Marijke Hofman

Tel. 0592 – 343595, email: hofbak@ziggo.nl

Het driekleurig viooltje (pansy in het Engels) is sinds de 19de eeuw het internationale symbool van de vrijdenkerij. Dit bloempje heeft in het Frans de naam Pensée, dat gedachte betekent. De bloem heeft deze naam gekregen omdat de vorm van de bloem zelf op die van een menselijk gezicht zou lijken en omdat de bloem in augustus vooroverbuigt alsof hij diep in gedachte is. La libre pensée, een term die Victor Hugo in 1850 geïntroduceerd zou hebben, betekent letterlijk de vrije gedachte en is de Franse benaming voor het vrijdenken. (Bron: wikipedia.org) foto Jo Scheppink

'Goed' en 'kwaad' in evolutionair perspectief

Verslag van een lezing van **Jeroen Bartels**

door Donald Elsas

Jeroen Bartels (1941) was van 1976 tot medio 2002 als filosoof verbonden aan de universiteit in Groningen.

Op zondag 19 maart jl. sprak Jeroen Bartels voor een groep van elf geïnteresseerde HV-leden in het Humanistisch Centrum in Groningen. De lezing werd georganiseerd door de werkgroep 'lezingen' die sinds kort probeert bij te dragen aan de organisatie van inhoudelijk interessante bijeenkomsten voor de leden van afdeling Groningen. Voor vragen en suggesties aan de werkgroep kan men terecht bij Doekele Stavenga,

d.g.stavenqa@rug.nl

Hieronder geef ik de lezing van Jeroen Bartels in mijn woorden weer. Daarbij doe ik mijn best om de inhoud van zijn lezing onbeschadigd aan u door te geven, of op zijn minst de bedoeling waarmee de woorden werden uitgesproken.

Gemeten in de tijd die de evolutie al duurt, is de evolutie van de huidige mens nog maar kort aan de gang, zo'n 200.000 jaar. De ontwikkeling van de mens ging gepaard met het ontstaan van de 'grote verhalen', waarmee de mens haar bestaan op aarde betekenis gaf en waarin zij een sociale werkelijkheid creëerde die vorm kreeg in het bewustzijn van de mensen. Mensen zoeken naar houvast in een gemeenschappelijk verhaal. Een mens heeft zulke verhalen nodig als oplossing bij de 'grote vragen' die hij heeft. In die verhalen vonden grote verschuivingen plaats in het verleden. Veelal blijft zo'n verhaal als vanzelfsprekend gegeven op de achtergrond. Maar tijdens een crisis worden mensen zich van het verhaal waarmee zij leven bewust. Er kunnen dan zeer gevaarlijke situaties ontstaan. Als voorbeeld kunnen we denken aan de toestand die in Joegoslavië ontstond door het wegvallen van het samenbindend paradigma. Een ander voorbeeld vinden we in de tijd van het rationalisme in de filosofie. Descartes (1596-1650) werd in zijn tijd geconfronteerd met het scepticisme in het denken van zijn tijd en vond die ontwikkeling levensgevaarlijk. Tijdens zijn leven woedde in Europa de dertigjarige oorlog (1618-1648). Het was een oorlog van iedereen tegen iedereen. Onder deze omstandigheden vreesde Descartes dat als de scepticus gelijk zou hebben en er geen waarheid gevonden zou kunnen worden, dan de wet van de sterkste zou gaan gelden.

De grote verhalen verschaffen ons de begrippen en vooronderstellingen waarmee we ons dagelijks leven ordenen en zin geven. Vallen ze weg, dan kunnen we geen betekenis meer toekennen. Wetenschap, filosofie en religie spelen een grote rol bij het tot stand komen van en in de grote verhalen waarmee we als mens leven. De grote verhalen zijn niet vrijblijvend: we geven ons leven een plaats binnen in een dergelijk omvattend verhaal en geven het daarmee een zin.

Welk samenbindend verhaal er ook is, het is onvolledig in de zin dat het de toekomst open laat. Wat we doen en denken ligt op een pad dat bezaaid is met ideologische en religieuze conflicten. Dat geldt ook voor het grote verhaal van de evolutie van het leven op aarde.

In 1859 verscheen Darwins *On the Origin of Species* en in 1871 zijn *The Descent of Man, and Selection in Relation to Sex*.

Het grote verhaal van de evolutie kwam en komt nog steeds in botsing met het grote christelijke verhaal van een god die in zes dagen de schepping volbracht en de zevende in rust op zijn schepping neer zag. Tot vandaag de dag levert deze botsing van grote verhalen brandhaarden op, met name in de Verenigde Staten van Amerika.

De evolutieleer ontmoet voortdurend nieuwe problemen. Twee problemen die zich in die traditie voordoen zijn (1) *wat is de drijvende kracht achter de evolutie?* en (2) *waar loopt de ontwikkeling op uit (wat is het doel)?*

In de geschiedenis van de evolutieleer zijn een paar namen van groot historisch belang.

De Franse bioloog Jean-Baptiste Lamarck (1744–1829) ging uit van een erfelijkheidsmechanisme dat vandaag de dag geen steun meer vindt in de biologie. Hij ging ervan uit, dat verworven eigenschappen erfelijk konden worden. Dat de aanpassing van het organisme aan zijn omgeving genetisch wordt vastgelegd.

Charles Darwin (1809-1882), wiens grote werken hierboven al werden genoemd, ging ervan uit dat aangeleerde eigenschappen niet overgeërfd kunnen worden. Dit is de gangbare theorie. Tegenwoordig gaat men uit van toevallige mutaties die over vele

eeuwen kunnen leiden tot veranderingen van een soort. De meeste mutanten sterven uit. De kans dat een toevallig proces leidt tot een betere aanpassing aan de omgeving is zeer klein.

Lamarck leek begrijpelijk, Darwin contra-intuïtief, gezien vanuit het grote verhaal van de religie uit het verleden.

Thomas Henri Huxley (1825-1895) volgde Darwin niet in alle details maar verdedigde zijn evolutieleer in grote lijnen. Hij stelde dat het wetenschappelijk niet mogelijk is om van God uit te gaan. Darwins theorie, stelde hij, is wel wetenschappelijk.

Van de Amerikaanse filosoof en bioloog Michael Ghiselin komt de uitspraak: „Krab een altruïst, en je ziet een hypocriet bloeden.” In deze visie is altruïsme gesublimeerd eigenbelang: alleen een romanticus kan tot andere conclusies komen.

Waar haalt de mens zijn behoefte aan 'goed handelen' vandaan?

Gedurende de 19de en de eerste helft van de 20ste eeuw was dit het algemene standpunt in de wetenschap en de biologie: alle gedrag is gebaseerd op eigenbelang en verklaarbaar uit harde natuurwetten. Voor moraal was in die visie geen plaats.

Het verhaal van Descartes werkt, zo wordt duidelijk uit deze laatste interpretatie, nog steeds door. Hierin zijn dieren zuiver mechanisch, maar hebben mensen naast een lijf (extensie) ook een geest. Dit dualisme vindt men vandaag de dag terug in de opvatting dat de moraal van God komt.

Tegenwoordig is er in de biologie juist aandacht voor empathisch gedrag bij dieren. Bekend is op dit gebied het werk van Frans de Waal.

Een individu interageert met zijn omgeving: correlativiteit tussen organisme en omgeving. Adaptie is een heel langzaam, diepgaand historisch proces. Er treden kwantitatieve veranderingen op, die resulteren in kwalitatieve veranderingen, volgens de theorie van Ilya Prigogine. Hij stelt, dat een materieel proces in verschillende fasen verschillende

wetten kent: reductie, vanuit een beginpunt van een proces met gegeven wetten het totale proces beschrijven, is daarom niet mogelijk. Alles wordt steeds complexer. Sensomotorische beweging als proces: er ontstaan waarnemen, vormen van bewustzijn die steeds complexer worden, reflectie, geheugen, correctie. Er ontstaan emergente eigenschappen: op elk hoger organisatieniveau verschijnen nieuwe eigenschappen. Er ontstaan nieuwe fasen, niet herleidbaar tot de oudere. Hierdoor kon de mens zich in korte tijd ontwikkelen. Hierbij kan men verwijzen naar Nietzsche, die in *Zur Genealogie der Moral* opmerkte, dat iets wat op een of andere manier tot stand is gekomen, vervolgens vaak weer voor geheel andere functies en andere doeleinden kan worden benut.

Spinoza (1632-1677) verwierp het dualisme van Descartes. Geest en lichaam vormen een onverbreekbare eenheid. 'Materiële werkelijkheid' en 'geest', in Descartes' dualisme gescheiden, vormen volgens Spinoza twee aspecten van één en dezelfde werkelijkheid. In deze ene werkelijkheid bestaat er niets dat op zich goed of slecht (kwaad) is. Als we deze termen gebruiken, gaat het altijd slechts om menselijke interpretaties: 'goed' noemen we al wat ons eigen leven naar onze inschatting ten goede komt en kwaad al wat ons naar onze mening kan schaden.

Mensen kenmerken zich volgens Spinoza door de eigenschap dat ze reflexief kunnen denken. Dit specifieke vermogen is een dynamische kracht die verder ontwikkeld kan worden. Meer kennis betekent adequater reageren op de omgeving. Hiervoor is het nodig, inzicht te krijgen in onze eigen werkelijkheid. De basale laag wordt gevormd door onze gevoelswereld, die we onvoldoende kennen. We kunnen echter reflecteren over onze interactie met de omgeving en zicht krijgen op hoe onze emoties ons sturen. Zo krijgen we geleidelijk adequater kennis van wat 'goed' en 'slecht' voor ons is in onze omgang met onszelf en de omgevende wereld. De begrippen 'goed' en 'kwaad' of 'slecht' komen dus niet 'van boven', maar brengen onze zelfwaardering tot uitdrukking: wat onze interactie met de wereld om ons heen bevordert, noemen we goed, wat haar belemmert noemen we kwaad of slecht. Door onze zelfkennis te ontwikkelen maken we ons minder afhankelijk, als passieve speelbal, van de krachten die van buitenaf op ons inwerken en slagen we er meer in, ons leven zelf vorm te geven op basis van inzicht. Ons leven wordt in deze zin 'beter': onze interactie leidt tot een rijkere ontplooiing van ons bestaan als individu en als lid van een gemeenschap.

Culturele Zondagmiddag LEVEN MET VERLIES Uitnodiging

Datum: **zondag 17 september 2017**

Locatie: Humanistisch Centrum, W.A. Scholtenstraat 2, 9712 KW Groningen

Aanvang: 14.30 uur - zaal open 14.00 uur

Toegang: vrijwillige bijdrage, vooraf aanmelden bij leniekootstra@gmail.com

Het Humanistisch Verbond, afdeling Groningen, nodigt u graag uit voor een bijzondere middag met gedichten en liederen over liefde, verlies en rouw.

Aly Freije en **Leonie Barnier** dragen gedichten voor uit eigen werk.

Ann Favery wisselt de poëzie over leven met verlies af met liederen. Zij zingt melancholische ballades, begeleid met haar gitaar.

Het programma duurt ongeveer een uur. Daarna is er tijd om nog wat na te praten met een drankje en een hapje.

De middag is gratis toegankelijk - een vrijwillige bijdrage is welkom.

Aly Freije (foto Jan Glas)

Aly Freije is dichter en docent aan de Schrijversvakschool Groningen.

Ze debuteerde in 2009 met de Groningstalige bundel **Wondpoeier**, uitgeverij kleine Uil en in 2008 won ze de Freudenthal-prijs voor nieuwe Nedersaksische literatuur.

In 2016 verscheen haar Nederlandstalige debuut **Door het vaggat**, Uitgeverij In de Knipscheer (<http://www.indeknipscheer.com/tag/aly-freije/>)

Ze trad o.a. op bij *Dichters in de Prinsentuin 2009 en 2012*, *Explore the North 2013* en *Noord houdt Woord 2014*. Met een aantal in het Duits vertaalde gedichten treedt ze samen met vier andere kunstenaars op tijdens een Kunstfestival in Berlijn, 2017.

Leonie Barnier (1956) studeert poëzie aan de Schrijversvakschool Groningen.

Zij trad in 2013 op tijdens Theaterfestival Noorderzon Groningen, in 2014 tijdens het internationaal poëziefestival Dichters in de Prinsentuin en in 2015 en 2017 in de Stationshal Groningen.

In januari 2015 won zij met het gedicht Afslag Boerakker de eerste prijs van de poëziewedstrijd van de Openbare Bibliotheek Groningen. In 2017 won ze de eerste prijs van de poëziewedstrijd Dichter bij Rodin

uitgeschreven door de Schrijversvakschool Groningen.

Leonie Barnier (foto privé)

*Ann Faverey
(foto Jeroen Otto)*

Ann Faverey is actief als songwriter, gitarist en contrabassist. Vanaf haar kindertijd werd zij van huis uit geïnspireerd door de verschillende soorten muziek die ze om zich heen hoorde. Met een voorliefde voor ballads en melancholie richtte zij in Zaandam, waar zij opgroeide, in 1979 haar eerste band op en speelde voornamelijk eigen werk. De laatste jaren werkt ze regelmatig samen met tekstschrijfster Lisette Beentjes.

OPROEPEN

Humanistische Uitvaartbegeleiding

Kent u iemand die heel goed en treffend bij uitvaarten kan spreken? Die de gevoelens van nabestaanden altijd zal respecteren? Die verbondenheid uitstraalt met families die een verlies moesten incasseren? Als u zo iemand kent, of denkt te kennen, of als u zelf voelt voor het spreken bij uitvaarten, dan is onderstaande oproep voor u bestemd. In de vorige Schakel vertelde Joop Trampe, spreker bij de Humanistische Uitvaartbegeleiding in Drenthe, over zijn werk als spreker bij uitvaarten. Bij één uitvaart, dat wel. Elk afscheid is immers weer anders.

In de provincie Groningen groeit de Humanistische Uitvaartbegeleiding (Hub). Sinds 2014, toen de Hub in Groningen een nieuwe start kreeg, is het aantal uitvaarten in deze provincie waar een spreker (m/v) van de Hub een levensverhaal vertelde, enorm toegenomen. In de eerste vier maanden van 2017 waren de zes Groningse sprekers samen al ruim 60 keer actief.

De sprekers vormen een hechte en gemotiveerde groep. Een uitgangspunt is dat zij geen nee willen zeggen als een aanvraag binnenkomt.

Door de blijvende groei van het aantal aanvragen gaat dit nu soms wel knellen.

Versterking van het Groningse team sprekers zou daarom uitermate welkom zijn. Maar ook in Drenthe is versterking van het team heel wenselijk.

Vandaar deze oproep: de sprekers van de Hub in Groningen en Drenthe hopen van harte dat de leden van het Humanistisch Verbond mee willen uitkijken naar potentiële sprekers of spreeksters. Wellicht zijn er HV-leden die dit mooie en dankbare werk zelf willen doen, maar anders zijn er hopelijk mensen uit hun omgeving die ervoor voelen. Belangstellenden kunnen eerst een oriënterend gesprek hebben met één of twee sprekers. Daarna kunnen ze rustig overwegen of ze willen toetreden tot een sprekersgroep.

De Hub werkt voor alle rangen en standen, zonder aanzien des persoons. Ieder mens verdient immers een waardig afscheid, waarin de persoon van de overledene centraal staat. Het begeleiden van nabestaanden en het spreken bij uitvaarten is enorm belangrijk, en tegelijk een gewaardeerde vorm van praktisch humanisme.

Een groot voordeel van de Hub is de degelijke cursus die alle sprekers krijgen, voorafgegaan en gevolgd door stages. Al gauw zal de spreker-in-opleiding zelf kunnen gaan spreken. De Hub opereert in regionale teams; daardoor hebben de sprekers altijd een klankbord om hun (soms heftige) ervaringen te delen. Er zijn geregeld intervisie- en nascholingsbijeenkomsten.

Eén maal per jaar is er een landelijke themadag. Het spreken bij uitvaarten is vrijwillig werk, met een redelijke kostenvergoeding.

Belangstellenden kunnen contact opnemen met vertegenwoordigers van de Hub in Groningen respectievelijk Drenthe, te weten:

Willeke Bergman, 06-21237528, w.bergman@ziggo.nl, voor Groningen, en
Henk Laarakkers, 038-4772257, h.laarakkers@hetnet.nl, voor
Drenthe/Overijssel/Flevoland.

Daarnaast kan men zijn/haar belangstelling kenbaar maken via de landelijke website www.humanistischeuitvaart.nl.

Ook degenen die willen attenderen op iemand die wellicht spreker/spreekster bij de Hub zou willen worden, kunnen dit via bovenstaande contacten kenbaar maken.

Namens de Hub in Groningen en Drenthe: Martinus van Hoorn.

Reünie HV Groningen

De **reüniecommissie HV Groningen** nodigt je uit voor een hernieuwde ontmoeting, een vervolg op de reünie van vorig jaar en van 3 jaar geleden. Iedereen, die het leuk vindt om bekenden en onbekenden te ontmoeten, is van harte uitgenodigd dus ook wanneer je de vorige reünies hebt gemist. Het is de bedoeling om **27 augustus** bij elkaar te komen en “bij te praten” tijdens een brunch van 11.30 tot 15.00u. De locatie is nog niet bekend, wel dat de reünie in elk geval door gaat. Aanmelding kan telefonisch of per @mail bij de reüniecommissie. Wie zich al heeft opgegeven hoeft dat niet weer te doen.

reüniecommissie HV Groningen.

Jan Praktiek 050-4061783

Ineke Feberwee 050-5251087

Jelle Niestijl 050-3642551

Afke Lanting 050-3049492 afkelanting@hotmail.com

BESTUREN

Afdelings

FRYSLÂN

Anja Wouters, voorzitter 058-256 21 55
Marjoleine Beers, secretaris en ledenadministratie
hvfryslan@gmail.com
Margreet Olthof, penningmeester
Roeleke Naber, vrijwilligerscoördinatie
Baukje Scheppink, redactie Schakel,
webmaster 0511 477 083 / 06 3073 4973
baukje.scheppink@gmail.com
Janny Lokerse, lid

ASSEN e.o.

Elzelien van Duyn, voorzitter
0593 543 340 / 06 272 368 89
e.vanduijn@expressief.com
Fieneke Stronkhorst, secretaris
0592 342 720 / 06 213 632 23
secr.hvassen@gmail.com
Johan Meijer, penningmeester
0592 408 063 / 06 2042 6122
penn.hvassen@kpnmail.nl
Ton Koster, bezoek ouderen 0592 314 450
reiger.tk@ziggo.nl
Annette van den Bosch, communicatie
06 5562 2432 vdboschannette@gmail.com

GRONINGEN

Gerard te Meerman, voorzitter
Klooslaan 12, 9721 XN Groningen
g.j.te.meerman@gmail.com 050-525 6544 06 275 808 35
Ieke Verveld, secretaris
secr.hvgron@gmail.com 050 8503655 06 10264135
Willem Waard, penningmeester
penningm.hvgron@gmail.com
Ger Koenen, lid, gerkoenen@hotmail.com
Lenie Kootstra, lid Leniekootstra@gmail.com
Martijn van Loon, lid vanloonmac@gmail.com
Ivo Hengst, jong hv: ivo_hengst@hotmail.com

ADRESSEN

Bezoekgroepen Fryslân

Zuid West

Jac. Konig, 06 5317 2732,

konijgg@hetnet.nl

postcodes 8441-8899

Zuid Oost

Sake van der Kloet 0512 342996 /

0650643629 sake@litsriverranch.com

postcodes 8391-8434en 9109-9296

Noord Oost

Roeleke Naber, roelekenaber@gmail.com

0517 795018

postcodes 8911-9091

Humanistische uitvaartbegeleiding

0900-9005030 Groningen

0900-3302020 Drenthe

0517 417799 Coördinatie Fryslân

Rouwverwerking Fryslân

Tine Wiersma 06 371 72 397

tine.wiersma@kpnplanet.nl

Activiteitencommissie Assen

e-mail: hvassen-activiteiten@outlook.com

Jan Kolkman, 0592-413291

Anneke Aangeenbrug, 0592-421204

Humanistische geestelijke begeleiding

Het leven vormgeven is niet altijd eenvoudig. Humanistische geestelijke begeleiders helpen - met gesprekken, advies en ondersteuning - om evenwicht te vinden als het even moeilijk gaat. Humanistisch geestelijk verzorgers werken bij defensie, justitie, in de zorg of zijn vrijgevestigd. Vrijgevestigde geestelijk verzorgers kunnen ook helpen vorm te geven aan een humanistische relatievering.

Humanistische Uitvaartbegeleiding

Nabestaanden vinden het moeilijk een toespraak te schrijven of uit te spreken. Een humanistische uitvaartbegeleider helpt u daarbij. Mogelijkheden zijn een gesprek-bij-leven en een gesprek met nabestaanden. Een humanistische uitvaartbegeleider heeft een speciale opleiding gevolgd en biedt hulp op basis van kennis en ervaring. De begeleider is humanist en heeft oog voor de waardigheid en eigenheid van elk mens en begrip voor de kronkelwegen van het leven. Er is een speciale website waar u alle informatie vindt: www.humanistischeuitvaart.nl Telefoonnummers van plaatselijke contactpersonen vindt u achter in de Schakel.

Een executeur testamentair van het Steunfonds Humanisme?

Wat moet er gebeuren als ik er niet meer ben? Het is misschien niet plezierig, maar wel goed om er eens bij stil te staan. Want wie regelt uw uitvaart? Wie zorgt ervoor dat de wensen uit uw testament worden uitgevoerd en handelt allerlei praktische zaken af? Als er in uw omgeving niet direct iemand is om dit voor u te regelen, kunt u het Steunfonds Humanisme als executeur inschakelen. De medewerkers regelen uw zaken met respect, zorg en oog voor detail.

REGIO NOORD

Humanistische contacten

voor een landelijk overzicht van humanistische organisaties: zie www.human.nl

Humanistisch Vormingsonderwijs HVO

Provinciaal contactpersoon Fryslân
Marja Severs, De Fintjes 7
9221 TS Rottevalle 0512-342920
m.severs@hvo.nl
www.humanistischverbond.nl/hvo

Filosofiewerkgroep Fryslân

Ron Muijzer, Raard, 0519 22 20 22
ron@muyzer.nl

Humanitas Assen

Brunelstraat 77, 9404 KB Assen
0592 311 121 assen@humanistas.nl

Humanitas De Stellingwerven

secr. Klaeterlaene 5, 8394 VT De Hoeve
DeStellingwerven@humanistas.nl

Humanistisch geestelijk raadslieden

Myriam van der Vorst, 0513 685 739
Tjongerschans Ziekenhuis Heerenveen

Jan Sipma 06 8320 7732
Meriant

Marcelle Mulder, 0515 570870
Zorggroep Tellens

Agaath Heijboer, 050 3613884 of 3612030
a.a.heijboer@umcg.nl

Hilda Schipper-Batist wo/do 10-16
A.G. Wildervanckhuis

NNCZ/Jannes van der Sleedenhuis Hoogeveen
Bas van der Sijde, contact: 0528-266944
Nannie Bos

Humanistische geestelijke verzorging bij Justitie

Dr. S van Mesdagkliniek, Groningen
Jeannette van der Meijde, 050 5221221

Penitentiaire inrichting Ter Apel
Wietske Cuperus

Penitentiaire inrichting Leeuwarden
Wietske Curperus (wo en vrij) 088-0742633

Vrij gevestigde Humanistische Raadslieden

Mirabelle A. Schaub-de Jong
050-5252253 / 0620732179

Jan Sipma
06 2099 1738

Hilda Schipper-Baptist
Rijksweg 19, 9917 PS Wirdum
0596-571349 (na 19.00 uur)

Stichting Abraham Vellinga

Piet Postma secr. Murnserdyk 13-15,
8573 WN Mirns piet@pjpostma.nl

Bijlenga Stichting

Jan Dijkstra jan.dijkstra,mz@gmail.com
Thijs van Gunst, thijs.johanna@hetnet.nl

3	Agenda NOORD
4	Noordkunst Anneke Aangeenbrug
7	Cursussen in het najaar Leeuwarden
8	Súd West Fryslân Bolsward
9	Gave Dingen Doen terugblik op de ALV FRL
11	4 en 5 mei in Leeuwarden
12	Filosofie voor een breed publiek, jrg 26
16	Humanist op vrijdag
17	Filosoferen achter de tralies
18	Niks erger dan een saai huis
22	Filosofiecafé Fryslân Bert Keizer
23	Piano te geef
24	I'm sorry
26	Agenda Assen e.o.
28	Joep Schrijvers
30	Wie was Jannes van der Sleeden?
34	Wandelen in Assen e.o en Groningen
37	Goed en kwaad in evolutionair perspectief
41	Leven met verlies
43	Oproep HUB
44	Reünie Groningen
45	Adressen

INHOUD